

Nr 303.

Av herrar **Osberg** och **Nilsson** i Tånga, om skrivelse till Kungl.
Maj:t angående anordnande av en yrkesräkning.

Bland de Sveriges officiella statistik behandlande publikationer, vilka vid innevarande riksdags början funnos på kamrarnas pulpeter, intages den förnämsta platsen av publikationen om folkräkningen, utgörande tredjedelen av folkräkningen den 31 december 1910 och behandlande folkmängdens fördelning efter yrken. Den för rikets ekonomiska, sociala och politiska verksamhet grundläggande betydelse, som en omfattande och noggrann kännedom om yrkesfördelningen har, medför att vad statistiska centralbyrån i inledningen till redogörelsen för folkmängdens fördelning efter yrken anför om de för fördelningen använda yrkesuppgifternas beskaffenhet och värde förtjänar synnerlig uppmärksamhet, vadan denna framställning här följer.

»Källorna för de svenska folkräkningsberättelserna utgöras som bekant av de till statistiska centralbyrån från pastorsämbetena inkommande församlingsboksutdragen; beträffande Stockholms stad, i vars territorialförsamlingar inga församlingsböcker föras, hava nämnda utdrag måst ersättas med från rotemännen lämnade uppgifter, vid 1910 års räkning i form av utdrag ur mantalsboken. I flera hänseenden ett mycket gott material, äro dock våra församlingsböcker ej särdeles lämpliga som grund för en yrkesstatistik. Olägenheterna av den dåvarande husförhörslängden såsom yrkesregister framhöllos av statistiska centralbyrån redan i dess berättelse om 1870 års folkräkning; och sedan dess hava folkmängdens tillväxt, den livligare omflyttningen samt näringslivets mångsidigare utveckling bidragit att kraftigt skärpa desamma.

De förnämsta av bristerna i berörda hänseende äro: att en mängd personer kvarstå under benämningar å yrken, som de längesedan upphört

att utöva; att många andra, som äro i sin arbetskraftigaste ålder och helt säkert i verkligheten utöva något näringsfång, sakna varje yrkesbeteckning, samt att ett opropotionerligt stort antal personer gå under tämligen obestämda beteckningar, bland vilka »arbetare» och »fabriksarbetare» torde vara de vanligaste. I varje större område eller samhälle finnas visserligen män och kvinnor, som med rätta kunna betecknas som »arbetare» och »arbeterskor» utan närmare yrkesspecialisering; men bland det särdeles stora antal människor, som i de svenska församlingsböckerna figurera under dessa benämningar, borde tvivelsutan flertalet rätteligen inordnas under andra, mera bestämda yrkeskategorier. I samband härmed kan ock påpekas den omständigheten, att en och samma benämning kan i olika landsändar få en stundom något skiftande, stundom åter helt avvikande innebörd. Som exempel på det förra må anföras benämningarna torpare och nybyggare. Beträffande dessa båda har statistiska centralbyrån icke ansett sig kunna göra annat än bearbeta uppgifterna sådana de av pastorsämbetena lämnats, utan avseende därpå, att »nybyggare» och »torpare» i de nordligaste länen kunna ha en något olika ställning än i övriga delar av riket. Ett exempel åter på yrkesbenämning med helt skiljaktiga betydelser lämnar ordet »bruksarbetare», vilket i större delen av riket betecknar arbetare vid järnbruk — endast i denna betydelse har det använts i centralbyråns publikationer — men å vissa orter i sydvästra Sverige användes om sockerbruksarbetare, å andra orter åter om tegelbruksarbetare. Självfallet hava vid centralbyråns bearbetning dessa arbetare hänförs till sockerindustrien, resp. tegeltillverkningen.

Som en olägenhet med församlingsboksutdragen må slutligen nämnas, att de svårligen medge en statistik över kombinationen av olika yrken.

*Fullständigt kunna dessa brister i statistiken avhjälpas endast genom en särskild yrkesräkning*¹.

Det är måhända ej ur vägen att här erinra om skillnaden mellan de upplysningar, som erhållas vid en dylik särskild yrkesräkning, och dem, som kunna erhållas vid en vanlig folkräkning. Yrkesräkningen kan giva mycket noggrannare besked om de särskilda yrkesspecialiteterna samt, därest så önskas, kombineras med undersökningar om använda arbetsmetoder, växelverkan mellan de olika näringsgrenarna o. s. v. Varje yrkesutövare plägar vid en dylik räkning upptagas under det arbetsställe, där han är sysselsatt. Vid de allmänna folkräkningarna får man endast reda på antalet personer, som sysselsätts i de olika yrkena, utan några som

¹ Kursiveringen av motionärerna.

helst upplysningar om yrkets drift; men man erhåller i stället en annan upplysning av värde, i det att folkräkningen lämnar uppgift ej blott å antalet yrkesutövare, utan även å det antal personer, som underhålles av de yrkesidkande huvudpersonernas arbete. Dessutom möjliggör folkräkningmaterialet — därest blott tillgängliga medel och arbetskrafter räcka till — att kombinera yrkesuppgifterna med de andra uppgifter, som vid folkräkningen erhållas, såsom om kön, ålder, civilstånd, födelseort o. s. v. Vid de hittillsvarande svenska folkräkningarna har visserligen av sparsamhetshänsyn denna möjlighet ej utnyttjats vidare, än att alltid åtskillnad gjorts mellan manliga och kvinnliga yrkesutövare; att genom angivande av antalet »hustrur utan uppgivet eget yrke» vid sidan av antalet män inom varje yrke beretts utväg till åtminstone en ungefärlig uppskattning av antalet gifta män inom yrket; samt slutligen, att i 1900 års folkräkningsberättelse även gjordes en åtskillnad inom varje yrke av män över och under 25 år. Först vid den nu behandlade folkräkningen hava mera detaljerade kombinationer mellan yrke och andra uppgifter blivit gjorda. — I Sverige räknas alltid vid folkräkningarna en person till den ort, där han är bosatt (kyrkoskrifven), oavsett om yrkesverksamheten utövas där eller i en annan kommun, vilket senare i våra dagar är långt ifrån ovanligt.»

Det var den år 1905 tillsatta statistiska kommitténs avsikt att hos Kungl. Maj:t hemställa om anordnande av en yrkesräkning. »Den svåraste bristen — skriver kommittén i sitt år 1910 avgivna slutbetänkande — som vidlåder de svenska folkräkningarna, ligger i den otillfredsställande beskaffenheten om uppgifterna om befolkningens fördelning efter yrken».

I äldre tider, då pastor åtminstone på landsbygden i allmänhet personligen kände varenda medlem i sin församling och dessutom övergång från ett yrke till ett annat var mindre vanlig, kunde han visserligen jämförelsevis tillförlitligt uppgiva församlingsmedlemmarnas fördelning på särskilda yrken. Efter hand, som befolkningen blivit rörligare och övergång mellan olika yrken vanligare, har detta blivit allt svårare och svårare, och man kan säga, att det numera i städerna och landsförsamlingar med rörlig befolkning blivit så gott som omöjligt, ett förhållande som statistiska centralbyrån i sina underdåniga folkräkningsberättelser upprepade gånger påpekat.

*En ur alla synpunkter fullt tillfredsställande yrkesstatistik torde svårigen kunna erhållas utan anordnande av en särskild yrkesräkning*¹. På grund av de högst betydande kostnader en dylik räkning antagligen

¹ Kursiverat av motionärerna.

skulle medföra, torde dock inga utsikter finnas, att den under de närmaste åren skall komma till utförande.»

Huru anseliga kostnader anställandet av en rationell yrkesräkning än torde medföra, torde dock icke längre utan allvarligt men för Sverige därmed kunna anstå. Befolkningens allt större rörlighet och den allt vanligare och snabbare övergången från ett yrke till ett annat nödvändiggör en allt bättre kunskap om yrkesfördelningen i ett folkhushåll, som, likasom det svenska, har ett allt större behov av ett allt bättre tillvaratagande av sina tillgångar av personlig arbetskraft och yrkesskicklighet. Såväl för produktionens som för konsumtionens bättre organisering och ledning är en så omfattande och noggrann kunskap om befolkningens yrkesfördelning och vad därmed sammanhör av grundläggande betydelse. Statens allt mera omfattande verksamhet för folkhushållet och dess ekonomiska och sociala framgång och välfärd förutsätter, för att den må kunna försiggå med målmedvetenhet och kraft, en så ingående och utförlig kunskap om medborgarnas yrkesfördelning som möjligt. Sverige har år 1916 hunnit så långt, att det företagit en omfattande räkning av husdjur, vilken förnyades förra året. Det torde nu vara på tiden att det svenska folkhushållets förnämsta egendom, människorna, även blir föremål för en räkning, som särskilt i yrkeshänseende bringar en kunskap, som Sverige alltför länge saknat och som det icke längre utan till allt större men för stat och folkhushåll kan undvara.

Sverige har också förpliktelser gentemot mänskligheten att så fort som möjligt förbättra sin officiella statistik även vad befolkningens yrkesfördelning beträffar. Till följd av befolkningens storlek och enhetlighet i fråga om etnografi, språk, religion och läskunnighet har Sverige större förutsättningar än någon annan samtida stat att åstadkomma en grundligare och mera omfattande kunskap om de huvudföreteelser i stat och folkhushåll, vilka äro föremål för statistisk iakttagelse. Den svenska befolkningens storlek medför, att flera statistiska iakttagelser kunna göras och bearbetas i Sverige än i stater med 10-milliontalet överstigande befolkningar, där till följd av det omfattande arbetet iakttagelserna måste mera begränsas, och att å andra sidan Sveriges befolkning genom att överstiga 5-milliontalet dock erbjuder tillräcklig storlek för att även mera sällsynta företeelser i statistiskt hänseende skola kunna iakttagas i tillräckligt antal för att erbjuda beaktansvärt material för den ekonomiska och sociala kunskap, som statistiken avser att bringa. Sverige erbjuder en bättre statistisk studiegrund än någon annan samtida stat. Det åligger därför Sveriges befolkning att

ur den grunden framskaffa allt det material och bearbeta det på ett moderna vetenskapliga fordringar tillfredsställande sätt, som kan lända först till Sveriges och sedermera till hela mänsklighetens båtnad och välfärd.

Då i Sverige hittills aldrig någon yrkesräkning i egentlig bemärkelse förekommit, måste den föregås av en grundlig och omfattande utredning, huru den för svenska förhållanden lämpligen bör organiseras. Visserligen är mycket att hämta från den erfarenhet, vilken vunnits av yrkesräkningar, som under senaste årtionden företagits i främmande stater, men de fördelar, som Sverige har såsom statistiskt iakttagelseområde, gäller det att vid en blivande yrkesräkning tillvarataga och utnyttja. Det gäller därvid även att noggrant undersöka folkräkningens och yrkesräkningens förhållande till varandra och när yrkesräkningen särskilt i förhållande till tiden för folkräkningen bör företagas. Synnerligen önskvärt torde vara, att yrkesräkningen kan äga rum så nära som möjligt dagen för nästa folkräkning eller den 31 december 1920. Statistiken rör sig på så många områden med 10-årsperioder, och även Sveriges officiella statistik söker att vid inträdet av varje nytt 10-årstal under århundradet så utförligt som möjligt redovisa för de områden den behandlar.

En väsentlig förutsättning för att yrkesräkningen skall hava önskad framgång och dess resultat bliva för allmänheten snabbt tillgängliga är, att den förberedes så grundligt som möjligt. För utförandet av yrkesräkningen behöves eu om dess uppgifter och metoder synnerligen kunnig personal så väl för uppgifternas insamlande som för deras bearbetande. För att Sverige skall erhålla tillräckligt antal av för ledningen av yrkesuppgifternas insamlande och bearbetande behövlig personal, torde det befinnas lämpligt att i god tid sprida så allmän och grundlig kunskap som möjligt om yrkesräkningarnas teknik och praxis. Undervisning om yrkesräkningens uppgifter och teknik torde då först böra lämnas av universiteten och andra högskolor och undervisningsanstalter, varigenom personer, lämpliga att uti olika delar av landet leda räkningen, skulle kunna erhållas. Sverige uppdelas i räknedistrikt. Ledaren för räkningen inom varje distrikt börjar i god tid före räkningsdagen ingående studier om de förhållanden inom distriktet, som hava betydelse för yrkesräkningen, och söker om dem erhålla grundlig kunskap för att på lämpligaste sätt leda räkningen och sedermera lämna kraftig hjälp vid bearbetningen av inom distriktet samlade uppgifter. Bearbetningen av uppgifterna följer självfallet omedelbart efter deras insamlande och torde kunna organiseras på sådant sätt — särskilt om lokalkännedomen hos de olika distriktsledarna utnyttjas omedel-